

TÜRK VAKIF HAT SANATLARI MÜZESİ

Müzedede kronolojik sırayla Mustafa Dede, III. Murad, Hâfız Osman, Yedikuleli Seyyid Abdullah, III. Ahmed, Kâtibzâde Mehmed Refî, Mahmud Celâleddin, II. Mahmud, Sultan Abdülmecid, Râkım Efendi, Ali Haydar Bey, Vahdetî Efendi, Kazasker Mustafa İzzet, Mehmed Şefik Bey, Mevlevî Zeki Dede, Mehmed İzzet Efendi, Sâmî Efendi, II. Abdülhamid, Hasan Rızâ, Mehmed Nuri, Kâmil Akdik, Necmeddin Okyay, Hamit Aytaç gibi hat sanatı ustalarının eserleri teşhir edilmektedir. Bu sekşiyonlardaki en erken tarihli eser IX ve X. yüzyıllara tarihlenen Mehmed b. İdrîs'in yazdığı küffî mushaftır. En ilgi çekici eser ise Şeyh Selim Kâdirî tarafından 1880-1887 yılları arasında hazırlanmış olan, oturan insan formulu yazıdır. Aynalı yazılarla zenginleştirilen eserin en ilginç yanı bütün mushafın gubârî yazı ile yazılmış olmasıdır. Müzede ayrıca tılsımlı gömlek ve başlıklar, Hz. Muhammed ve Hz. Ali minyatürlü kumaşlar, çeşitli tarikatlara ait şecereleler, hüccet, ilmühaber, berat, temessuksenet, ibrânâme, vakıf teftişi gibi arşiv belgeleri sergilenmektedir. Bunların dışında makta', kalemtırtaş, mühre, kamaş kalem, makas gibi hat malzemeleri vardır. Çeşitli ebru örnekleriyle zengin cilt türleri de sergilenen eserler arasındadır. Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde teşhirdeki monotonluğu gidermek ve geleneksel medrese ya-

şamından bir kesit vermek amacıyla medrese atmosferini yansıtan etnografik bir oda düzenlenmiştir. Burada manken hat-tat ve iki küçük talebesi dönemin giysileri içinde hat çalışırken görülmektedir. Müzenin katalogu 2010 yılı projesi içinde yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Erdem Yücel, "Türk Yazı Sanatları Müzesi", *Ar-kitekt*, XXXIX/339, İstanbul 1970, s. 132-133; a.m.f., "Türk Yazı Sanatları Müzesi", *Belediye*, sy. 79, İstanbul 1970, s. 18-19; a.m.f., "İstanbul Vakıflar Müzeleri", *Türkiyemiz*, III/8, İstanbul 1972, s. 12-21; Cihan Özsayiner, "Bayezid Medresesi ve Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi", *İlgi*, sy. 45, İstanbul 1986, s. 2-9; a.m.f., "Hat Sanatına Açılan Pencere: Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi", *İstanbul İl Özel İdare Haber Bülteni*, İstanbul Ekim 1987, s. 10-11.

ZÜBEYDE CİHAN ÖZSAYINER

TÜRK YURDU

1911 yılından itibaren
İstanbul ve Ankara'da yayımlanan
Türkçü dergi.

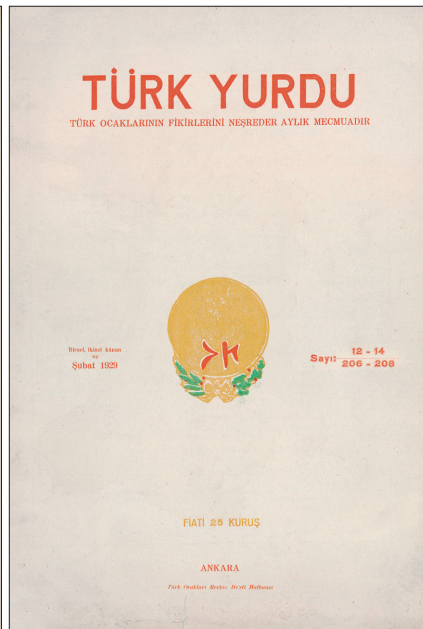
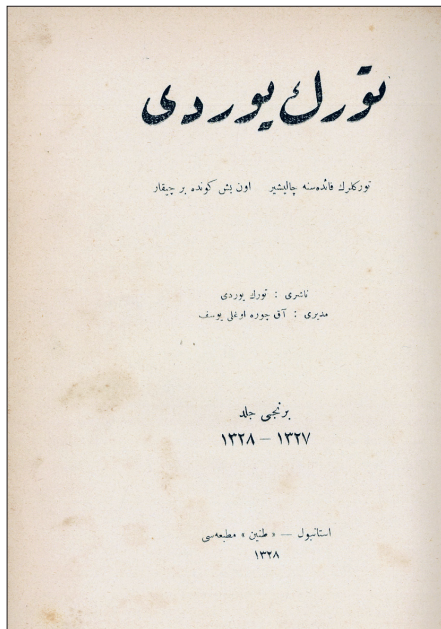
18 Ağustos 1911'de kurulan Türk Yurdu Cemiyeti tarafından 24 Kasım 1911 tarihinde on beş günlük periyotlarla çıkarılmaya başlanmıştır. İlk sayısında amacı "Türklüğe hizmet etmek ve faydalı olmak" şeklinde belirtilir. 1917'den itibaren (XIII. cilt) Türk ocaklarının yayın organı halinde

varlığını sürdürür. Dergi günümüze kadar bazı kesintilerle birlikte Türkçülük hareketini savunan en uzun ömürlü dergi olmayı başarmıştır. 1918'de ilk devresi tamamlanan *Türk Yurdu*'nun 1923'te başlayan ikinci devresi 1931 yılına kadar devam eder ve felsefe, sosyoloji, arkeoloji, etnografya, mimarlık, ilâhiyat, Türkiyat, tarih, hukuk, iktisat, psikoloji, tıp, eğitim, dil, edebiyat, sanat, siyaset, sağlık, spor gibi alanlara açılır. Millî kültürün, millî bilincin sözcülüğünü yapan dergide imzaları görülenler arasında başlıca simalar şunlardır: Mehmed Emin Yurdakul, Müftüoğlu Ahmed Hikmet, Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ali Canip, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Gaspıralı İsmâil, Veled Çelebi, Necip Âsım, Bursalı Mehmed Tâhir, Mehmed Fuad Köprülü, Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Rıza Nur, Rıza Tevfik, Sadri Maksudi, Ahmet Zeki Velidi, Celâl Sahir, Enis Behiç, Kemalettin Kâmi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Aka Gündüz, Abdülhak Şinasi, Halide Edip, Yakup Kadri, Refik Halit, Ruşen Eşref, Hamdullah Suphi, Hüseyin Cahit, Reşat Nuri, Falih Rıfkı, Besim Atalay, Kilisli Muallim Rifat, Abdullah Battal (Taymas), Abdullah Cevdet, Celâl Nuri, Mahmut Ragıp Gazimihal.

Üçüncü dönemden bugüne kadar devam eden serilerdeki yazarların başlıcaları şunlardır: Reşit Rahmeti Arat, Remzi Oğuz Arık, Oktay Aslanapa, Arif Nihat Asya, Hüseyin Nihal Atsız, Samiha Ayverdi, Yavuz Bülent Bâkiler, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Ali Fuat Başgöl, Süleyman Hayri Bolay, Behçet Kemal Çağlar, Âsaf Hâlet Çelebi, Mehmet Çınarlı, İsmail Hami Danişmend, Ahmet Muhip Dıranas, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, İbrahim Alâeddin Gövsa, Necmettin Hacıeminoğlu, Abdülkadir İnan, İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Kaplan, Fahrettin Kırzioğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Vasfi Mahir Kocatürk, Mithat Cemal Kuntay, Ercüment Kuran, Akdes Nimet Kurat, Elif Naci, Orhan Okay, Cemil Sena Ongun, Mehmet Önder, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Faruk Sümer, Enver Behnan Şapolyo, Fevziye Abdullah Tansel, Hikmet Tanyu, Cahit Tanyol, Fethi Tevetoğlu, Faruk Kadri Timurtaş, Nurettin Topçu, M. Şekip Tunç, Ahmet Kutsi Tecer, Osman Turan, Mümtaz Turhan, Orhan Türkdoğan, Reha Oğuz Türkkan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hilmi Ziya Ülken, Süheyl Ünver, Ali Nihad Tarlan, Bahtiyar Vahabzade, Halide Nusret Zorlutuna.

Türk Yurdu günümüze kadar yedi devre geçirmiştir. 1. Seri (1911-1918). Dergiyi

Türk Yurdu dergisinin 1. seri ilk sayısının iç kapağı ile 2. seri 12-14 sayısının dış kapağı

yönetenler Mehmed Emin, Yusuf Akçura ve Celâl Sahir'dir. Ülkenin içinde bulunduğu şartlar yüzünden 161 sayı çıktıktan sonra 15 Temmuz 1918'de neşir hayatına ara vermek zorunda kalır. **2. Seri** (1923-1931). Bu dönemde Ankara'da yayımlanır. 1923'te dört sayı çıktıktan sonra yeni bir düzenlemeye gidilir. Eylül 1927 - 28 Ocak 1928 arasında derginin boyutu değiştirilir. 1928 Ağustosunda yine görünümü değişir; 1929 Şubatında yeni harflerle çıkmaya başlar. Derginin başında, "Türk ocaklarının fikirlerini neşreder aylık mecmuadır" cümlesi yer alır. 10 Nisan 1931'de Türk ocaklarının kapatılmasıyla yayımına ara verir. Bu iki seride toplam 233 sayı (26 cilt) çıkmıştır. **3. Seri** (1942-1943). İlk yıllarda olduğu gibi küçük boyda ve, "Türklerin'in faydasına çalışır, on beş günde bir çıkar" ibaresiyle yayımlanır, sekiz sayı ile 1943 yılına geçilir, iki sayı daha çıkar ve kapanır. **4. Seri** (1954-1957). Temmuz 1954'te "Türk Ocaklarının Fikirlerini Neşreder Aylık Mecmua" başlığıyla yayımını sürdürür. Dergiyi yönetenler Abdülhak Şinasi Hisar ile Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir. **5. Seri** (1959-1968). Büyük boy olarak her ayın on beşinde yayımlanır. Yönetimini üstlenenler Sadettin Bilgiç, Emin Bilgiç, Osman Turan, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ziyaeddin Fahri Findıkoğlu gibi şahsiyetlerdir. Mayıs 1961'den (sy. 296) Kasım 1964'e kadar (sy. 305-306) kesintilerle çıkan dergi 1967'de devam eder. Ocak-Şubat 1968'e kadar yayımını sürdürür ve tekrar ara verilir. **6. Seri** (1970). Mart 1970'ten itibaren iki sayı yayımlanır; yöneticileri Osman Turan ve Osman Yüksel Serdengeçti'dir. **7. Seri** (1987). Şubat 1987'de "Türk Ocağı Merkez Heyeti'nin Yayın Organı" olarak yeniden çıkar. Yöneticileri Orhan Düzgüneş, Reşat Genç ve Cezmi Bayram'dır.

Mart 1989'a kadar Türk Ocakları İstanbul Şubesi tarafından İstanbul'da, Kasım 1989'da yeni kapak düzenlemesiyle Ankara'da çıkarılan dergi çok sayıda ilim ve fikir adamını bünyesinde toplar ve akademik nitelikte yayımını sürdürür. Bu devrede standart sayfa sayısı altmış dörttür. Ağırlıklı ve özel sayılarla derginin sayfa sayısı değişmiştir. 1987 yılından sonra sahibi, genel yayın müdürü ve yazı işleri sıkça değişmesine rağmen 105. sayıdan itibaren kalıcı isimler Nuri Gürgür, Osman Çakır, Çağatay Özdemir, Necmettin Sefercioğlu ve Galip Tamur'dur. Ocak 1991'den itibaren derginin dil, kültür, edebiyat, sanat, siyaset, ekonomi ve şahıslara ilişkin olarak çıkardığı özel sayılar, hazırladığı dosyalar şunlardır: Mehmed Âkif Ersoy,

Azerbaycan, Aile, Türk Düşünce Hayatı, Yûnus Emre, Çevre, Türk Ocağı 80. Şeref Yılı, Hoca Ahmed Yesevî, Müslümanların Bugünkü Meseleleri, Kutlu Doğum Haftası, Medya ve İnsan, Türk Dünyası, Alemlilik-Bektaşılık, Doğumunun 120. Yılı Dönümünde Ziya Gökalp ve Türk Düşüncesi, Habitat II / Şehir ve Kültür, Necmettin Hacıeminoğlu'na Armağan, Medeniyetçilik ve Küreselleşme, Gençlik ve Şiddet, Üniversitelerimiz Nereye?, İslâm'ın Bugünkü Meseleleri, Alparslan Türkeş, Galip Erdem, 78 Yıl Sonra Millî Mücadele, Eğitim, Yeni Bir Medeniyet Anlayışına Doğru, Türk Ocaklarının 32. Kurultayı 18 Nisan 1998, Dünden Bugüne Türkiye'de Dergicilik, Cumhuriyetimizin 75. Yılı Kutlu Olsun, Çocuk ve Kültür, XXI. Yüzyıla Doğru Türk Milliyetçiliği, 18 Nisan Seçimleri Değerlendirmesi, 17 Ağustos 1999 Milletimizin Başı Sağolsun, 700. Yılında Osmanlı, Türk Romanı, Atatürk ve Türk Milliyetçiliği, Türkçe'ye Saygı, Çanakkale, Kırgızistan'a Yolculuk, Hilmi Ziya Ülken, Arif Nihat Asya, Türkiye'de Fikir Dergiciliği, Türk Dünyasından Esinler, Dış Göçün 45. Yılında Avrupa Türkleri, Türk-Ermeni İhtilâfının Tarihi Arka Planı, Ermeniler 1915 Olayları ve Türkiye, Ekonomi Bıçak Sirtında, Büyük Ortadoğu Projesi Hedefteki Ülke: İran, II. Meşrutiyet'in 100. Yılı, Dilaver Cebeci, Cengiz Aytmatov, Nasreddin Hoca, Kaşgarlı Mahmud, Ekonomi, Ömer Seyfeddin, Millî Eğitim I-II-III, Bahtiyar Vahapzade, Ulusal Devlet Soruşturması-Ergenekon, Ercüment Kuran, Müze.

Derginin 1911-1928 yılları arasında çıkan sayıları yeni harflere çevrilerek, 1929-1931 arasındaki sayılar tıpkıbasım olarak on yedi cilt halinde yeniden yayımlanmıştır (Ankara 1998-2001).

BİBLİYOGRAFYA :

Yusuf Akçura, *Türk Yılı: 1928*, İstanbul 1928, s. 289-355; B. Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (trc. Metin Kırıralı), Ankara 1970, s. 347-348; Mehmet Bilgin, *Türk Yurdu Dizini: 1911-1931* (mezuniyet tezi, 1978), AÜ DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü; Hüseyin Tuncer, *Türk Yurdu (1911-1931) Üzerine Bir İnceleme*, Ankara 1990; a.m.f., *Türk Yurdu (1911-2001) Bibliyografyası*, Ankara 2002; a.m.f., "1911'den 1992'ye Türk Yurdu Mecmuası", *TY*, sy. 63 (1992), s. 40-43; Mehmet Özden, *Türk Yurdu Dergisi ve II. Meşrutiyet Devri Türkçülük Akımı (1911-1918)* (doktora tezi, 1994), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Aybike Yurdürün [Tarı], *Yayın Tarihimizde Türk Yurdu Dergisi ve Derginin Dil Konulu Makalelerinin İçerik Analizi (1928-1931)* (yüksek lisans tezi, 1994), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Messami Arai, *Jön Türk Dönemi ve Türk Milliyetçiliği* (trc. Tansel Demirel), İstanbul 1994, s. 81-110; Mustafa Gündüz, *II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları İçtihad, Sebül'r-Reşad ve Türk Yur-*

dunda Toplumsal Tezler, Ankara 2007; a.m.f., "II. Meşrutiyet Devrinde Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Yurdu Mecmuasının Eğitim Faaliyetleri", *Bilge*, sy. 50, Ankara 2007, s. 78-83; Mehmet Uzun, "Türk Yurdu Dergisi Üzerine Yapılan Araştırmalar ve Yayınlar", *TY*, sy. 99 (1995), s. 47-49; a.m.f., "Türk Yurdu ve Türk Ocakları Literatüründe Unutulan Türk Yurdu Dergileri", *TT*, sy. 143 (1995), s. 9-13.

HÜSEYİN TUNCER

TÜRKÇE

(bk. OSMANLI TÜRKÇESİ;
TÜRK; TÜRKİYE).

TÜRKÇÜLÜK

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde entelektüel düzeyde başlayan, daha sonra siyasal ve ideolojik boyut kazanan hareket, pantürkizm.

Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ısdarından sonra devlet ricâlinin bir Osmanlı milleti oluşturulması yolundaki çabalarına rağmen Osmanlı tebaası arasında milliyetçi ve proto-milliyetçi hareketler hız kazandı. Bir genelleme yapılırsa imparatorluğun hıristiyan tebaası içinde Yunanlılar, Sırp-lar, Bulgarlar, Makedonlar ve Ermeniler arasında milliyetçilik cereyanları güç kazanıp bu fikirleri savunmak amacıyla siyasi örgütler kurulurken müslümanların çoğunlukta olduğu Araplar ve Arnavutlar'da da kültürel proto-milliyetçilik hareketleri hızlanmaya başladı. İlk grupta yer alan milliyetçi hareketler, zaman içinde imparatorluktan ayrılıp bağımsız devletler kurma fikrini ciddi bir seçenek halinde tartışırken ikinci gruptaki akımlar daha ziyade Osmanlılık kimliğinin sınırlarını zorlamayı, Arap-Osmanlı, Arnavut-Osmanlı benzeri karma kimlikler oluşturmayı hedefledi. Türkçülük bu ikinci sınıflamadaki hareketlerden biri olarak ele alınabilir. Ancak Arap ve Arnavut proto-milliyetçiliklerinden farklı biçimde imparatorluğun devamını sağlamayı birincil amaç kabul eden Türkçü hareket Osmanlı kimliğindeki Türkçülük vurgusunu güçlendirmeye çalıştı. Aynı şekilde Gagauzlar gibi çok küçük gayri müslim topluluklara sahip Türk nüfus için etnik kimliği ön plana çıkaran bir hareket olmamış, Araplar ve Arnavutlar'da görüldüğü gibi farklı dinlere mensup bireyleri birleştirici bir özellik taşımamıştır. Bu sebeple Türkçülük hareketi müslüman unsurlarda başlayan proto-milliyetçi fikir ve siyaset akımları içinde en geç başlayanlardan birini teşkil etmiştir.